

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

พระพุทธศาสนา

ม.๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ศ.ดร.วิทย์ วิศทเวทย์
ศ.พิเศษ เสฐียรพงษ์ วรรณปก

ผู้ตรวจ

ศ.พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก
ผศ.สุริวัตร จันทรโสภา

บรรณาธิการ

นายสมเกียรติ ภูระหงษ์

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-040-9

รหัสสินค้า ๒๑๑๓๑๑๒

 อักษ
www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด

142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

พิมพ์ที่ : บริษัท ไทยรับเล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

พระพุทธศาสนา ม.๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ศ. ดร.วิทย์ วิศทเวทย์
ศ. พิเศษ เสฐียรพงษ์ วรรณปก

คำเตือน

หนังสือเล่มนี้ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ ห้ามมิให้ผู้ใดทำซ้ำ คัดลอก
เลียนแบบ ทำสำเนา จำลองงานจากต้นฉบับหรือแปลงเป็นรูปแบบอื่นในวิธีต่าง ๆ
ทุกวิธี ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ถือเป็นการละเมิด
ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา

คำนำ

พระพุทธศาสนานับเป็นสถาบันหลักที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนานและเป็นสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุมสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ด้วยสภาพสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเทคโนโลยีและวัฒนธรรมที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะวัยของนักเรียนซึ่งยังเป็นเยาวชน ก็มีสิ่งเฝ้ายวนต่าง ๆ ผ่านเข้ามาในชีวิตอยู่ไม่น้อย จึงจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันให้สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติสุข และเติบโตเป็นบุคคลที่ถึงพร้อมด้วยความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี มีคุณธรรม และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

ภูมิคุ้มกันอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติดังกล่าวได้ ก็คือ ศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อจะได้เล็งเห็นคุณค่าและตระหนักในความสำคัญของพระพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ตลอดจนได้มีโอกาสเรียนรู้หลักธรรมที่มีคุณค่าเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

สำหรับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดระหว่างทางและ**ตัวชี้วัดปลายทาง** และสาระการเรียนรู้แกนกลาง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยในแต่ละชั้นปี (ม.๑-ม.๓) จะมีหนังสือเรียนชั้นละ ๑ เล่ม สามารถใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนได้ทั้ง ๒ ภาคเรียน

ทั้งนี้ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จะมีเนื้อหาสาระว่าด้วยประวัติความเป็นมา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย ความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิกชนตัวอย่าง ชาดก หลักธรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต หน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี การบริหารจัดการและเจริญปัญญา และศาสนสัมพันธ์

ซึ่งในการจัดการเรียนการสอน นอกจากภาคความรู้ที่นักเรียนจะต้องศึกษาจากหนังสือเรียนแล้ว ยังมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การเกิดสมรรถนะสำคัญ โดยเฉพาะการร่วมปฏิบัติศาสนพิธี การร่วมปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การนำหลักธรรมมาใช้ หรือการฝึกสมาธิ ก็จะช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนามากขึ้น

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน พระพุทธศาสนา เล่มนี้ จะช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ทุกประการ

คณะผู้เรียบเรียง

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

๑. การทำสังคายนา
๒. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย
๓. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย
๔. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนและครอบครัว

๑
๒
๖
๑๔
๒๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

พุทธประวัติ พระสาวก ศาสนิกชนตัวอย่าง และชาดก

๑. พุทธประวัติ
๒. ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา
๓. ศาสนิกชนตัวอย่าง
๔. ชาดก

๒๕
๒๖
๓๙
๕๑
๕๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๑. พระรัตนตรัย
๒. อริยสัจ ๔

๖๑
๖๒
๖๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

พุทธศาสนสุภาษิต

๑. ยัม เว เสวติ ตาภิโส : คบคนเช่นใดย่อมเป็นเช่นนั้น
๒. อุตตนา โจทยตฺตานํ : จงเตือนตนด้วยตนเอง
๓. นิสมม กรณํ เสยโย : การใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำดีกว่า
๔. ทูราวาสา ฆรา ทุกฺขา : เหย้าเรือนที่ปกครองไม่ดีนำทุกข์มาให้

๗๗
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

หน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ

๑. การบำเพ็ญประโยชน์และการบำรุงรักษาวัด
๒. การเรียนรู้วิถีชีวิตของพระภิกษุสงฆ์
๓. มารยาทชาวพุทธ
๔. การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อเพื่อนตามหลักพระพุทธศาสนา

๘๕
๘๖
๘๘
๙๑
๙๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี

๑. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
๒. ศาสนพิธี

๑๐๓
๑๐๔
๑๑๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗

การบริหารจิตและการเจริญปัญญา

๑. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารจิตและเจริญปัญญา
๒. กระบวนการฝึกสมาธิตามหลักอานาปานสติ
๓. การเจริญปัญญา
๔. การเจริญปัญญาโดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ
๕. การนำวิธีการบริหารจิตและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๑๒๓
๑๒๔
๑๒๙
๑๓๑
๑๓๓
๑๓๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘

ศาสนสัมพันธ์

๑. ความจำเป็นที่เราควรเรียนรู้ศาสนาอื่น
๒. การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ
๓. การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และการดูแลรักษาสีวล้อม
๔. ตัวอย่างบุคคลที่เป็นแบบอย่างทางด้านศาสนสัมพันธ์

๑๓๙
๑๔๐
๑๔๑
๑๔๒
๑๔๕

บรรณานุกรม

๑๔๒

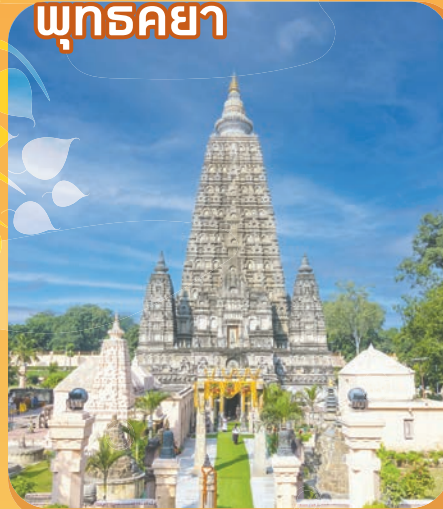
สังเวชนียสถาน

ลุมพินี

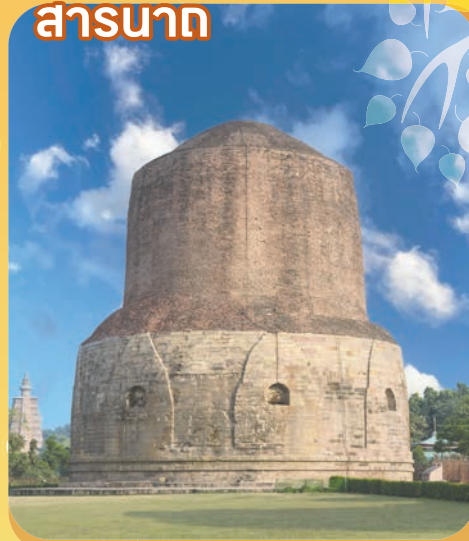
สถานที่ประสูติ

พุทธคยา

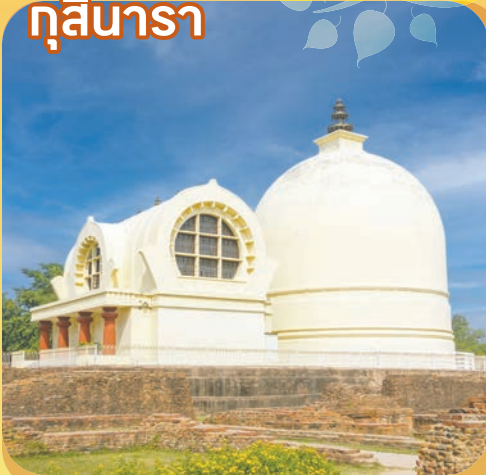
สถานที่ตรัสรู้

सारนาถ

สถานที่แสดงปฐมเทศนา

กุสินารา

สถานที่ปรินิพพาน

— พระพุทธศาสนาได้ก่อกำเนิดขึ้นในประเทศอินเดีย เมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว โดยหลังจากการสังคายนาครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเป็นองค์อุปถัมภ์ก็ได้ทรงส่งคณะพระธรรมทูตเดินทางไปเผยแผ่ศาสนาไปยังดินแดนต่าง ๆ รวมทั้งดินแดนสุวรรณภูมิด้วย นับจากนั้นมาชาวไทยส่วนใหญ่ก็ได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น จึงเป็นการสมควรยิ่งที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยควรจะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

ตัวชี้วัด

- อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศไทย (ส ๑.๑ ม.๑/๑)
- วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทยรวมทั้งการพัฒนาตนและครอบครัว (ส ๑.๑ ม.๑/๒)

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การสังคายนา
- การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย
- ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็น
 - ศาสนาประจำชาติ
 - สถาบันหลักของสังคมไทย
 - สภาพแวดล้อมที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทย
 - การพัฒนาตนและครอบครัว

๑. การทำสังคายนา

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระพุทธทวณะทั้งหลายที่พระองค์เคยตรัสสอนบุคคลต่าง ๆ ต่างกรรมต่างวาระ อันอยู่ในความทรงจำของบรรดาสาวกของพระพุทธองค์ ซึ่งมีมากน้อยตามความสามารถของสาวกแต่ละรูปนั้นได้รับการประมวลเป็นหมวดหมู่ เรียกว่า “พระธรรมวินัย” โดยมีพระมหากัสสปะผู้เป็นประมุขของสงฆ์กับพระอรหันต์ทรงอภิญญาอีก ๕๐๐ รูป ร่วมกันรวบรวมเรียบเรียงขึ้น การรวบรวมพระธรรมวินัยนี้ เรียกว่า “การทำสังคายนา”

สังคายนา มาจากคำว่า “ส” อันหมายถึง ร่วมกัน พร้อมกัน ประกอบกับคำว่า “คายนา” ที่หมายถึง การสวด การสาธยาย ดังนั้น สังคายนาจึงมีความหมายว่า การสวดพร้อมกันหรือร่วมกันสวด ด้วยเหตุผลว่า พระสงฆ์ทั้งหลายท่านได้พิจารณาประเด็นต่าง ๆ แห่งพระธรรมวินัย เมื่อตกลงเห็นพร้อมกันแล้ว ก็ร่วมสวดพร้อมกันเพื่อทรงจำต่อไป เนื่องจากการนี้เป็นการรวบรวมหรือจัดหมู่แห่งพระธรรมวินัยให้เป็นระบบ เพราะฉะนั้น คำว่า “สังคายนา” จึงมีความหมายถึง “การร้อยกรอง” หรือ “การจัดหมวดหมู่” พระธรรมวินัยได้อีกด้วย

การทำสังคายนาได้รับการทำติดต่อกันมาอีกหลายครั้งเป็นระยะ ๆ ทั้งในประเทศอินเดียและประเทศอื่น ๆ รวมทั้งสิ้น ๑๐ ครั้ง ดังนี้

สาเหตุ

เนื่องมาจากพระภิกษุชื่อ สุภททะ ได้กล่าววาทะในทำนองดูหมิ่นพระพุทธองค์ และแสดงความดีใจเมื่อได้ข่าวว่าพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระมหากัสสปะเกรงว่าจะเป็นเหตุให้พระธรรมวินัยเสื่อมสูญ จึงเรียกประชุมพระสงฆ์เพื่อกระทำการสังคายนา

เวลาที่กระทำ

เริ่มหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๓ เดือน กระทำอยู่ ๗ เดือน จึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระมหากัสสปะเป็นประธาน และเป็นผู้สอบถามพระธรรม และพระวินัย โดยมีพระอุบาลีเป็นผู้ตอบด้านพระวินัย และพระอานนท์เป็นผู้ตอบด้านพระธรรม พระสงฆ์ที่เข้าร่วมกระทำสังคายนาครั้งนี้มีจำนวน ๕๐๐ รูป ซึ่งล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ผู้ถึงพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔ ทั้งสิ้น

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

ถ้ำสัตตบรรณคูหา ข้างเขาภารบรรพต ใกล้กรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ โดยมีพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นผู้อุปถัมภ์

สาเหตุ

ภิกษุกลุ่มหนึ่งมีชื่อว่า พระวัชชีบุตร ได้ปฏิบัติหย่อนทางวินัย ๑๐ ประการ เช่น เก็บสะสมเกลือไว้ในเขาสัตว์ แล้วนำมาผสมอาหารฉันได้หลายวันหรือฉันเมื่อตะวันบ่ายไปแล้วประมาณสองนิ้ว (เทียบราวบ่ายสองโมง) พระยสกาภักตบุตรจึงชักชวนพระเถระต่าง ๆ ให้มาร่วมกันวินิจฉัยแก้ความผิดในครั้งนี้

เวลาที่กระทำ

กระทำใน พ.ศ. ๑๐๐ กระทำอยู่ ๘ เดือน จึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระยสกาภักตบุตร เป็นผู้ชักชวนพระเถระทั้งหลายให้กระทำการสังคายนา พระเรวตะเป็นผู้ชักถามและพระสัพพกามีเป็นผู้ตอบปัญหาเกี่ยวกับพระวินัยทั้งหมด โดยมีพระอรหันต์มาร่วมประชุมกัน ๗๐๐ รูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

วาฬิการาม เมืองเวสาลี (ไพศาลี) แคว้นวัชชี โดยมีพระเจ้ากาฬโคทเป็นผู้อุปถัมภ์

การสังคายนา ครั้งที่ ๓

สาเหตุ

มีพวกนอกศาสนาปลอมเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนามากขึ้น ทำให้พระพุทธศาสนามัวหมอง พระโมคคัลลิตบุตรติสสเถระเห็นว่า อาจเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนา มัวหมองได้ จึงขอความร่วมมือจากพระมหากษัตริย์ให้สังคายนาชำระสางพระศาสนาให้บริสุทธิ์

เวลาที่กระทำ

กระทำใน พ.ศ. ๒๓๔ (บางแห่งว่า พ.ศ. ๒๓๕) กระทำอยู่ ๙ เดือน จึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระโมคคัลลิตบุตรติสสเถระเป็นประธานและมีพระอรหันต์ประชุมกัน ๑,๐๐๐ รูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

อโศการาม กรุงปาฏลิบุตร โดยมีพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์

การสังคายนา ครั้งที่ ๔

สาเหตุ

ต้องการวางรากฐานพระพุทธศาสนาในลังกา

เวลาที่กระทำ

เริ่มทำใน พ.ศ. ๒๓๘ โดยไม่ปรากฏระยะเวลาที่กระทำ

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระมหินทเถระเป็นประธาน พระอริฏฐะเป็นผู้สวดวินัย และมีพระอรหันต์ร่วมประชุมกันทั้งสิ้น ๖๘,๐๐๐ รูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

กูยาราม เมืองอนูราธปุระ ประเทศศรีลังกา โดยมีพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นผู้อุปถัมภ์

การสังคายนา ครั้งที่ ๕

สาเหตุ

พระสงฆ์ในลังกาต่างเห็นพ้องต้องกันว่าพระพุทธรูปที่ถ่ายทอดกันมาโดยวิธีทองจำนั้น อาจจะขาดตกบกพร่องได้ในภายภาคหน้า เพราะผู้ที่สามารถจดจำได้มีเหลือน้อยลง ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นกำลังอยู่ในความไม่สงบ เพราะได้เกิดศึกยืดเยื้อระหว่างพวกทมิฬกับชาวสิงหล จึงได้บันทึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษร

เวลาที่กระทำ

กระทำใน พ.ศ. ๔๓๓ (บางแห่งว่า พ.ศ. ๔๕๐) โดยไม่ปรากฏระยะเวลาที่กระทำ

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระสงฆ์ชาวลังกา

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

อาโลกเถรสถาน มตเลณชนบท (หรือมลชนบท) ประเทศศรีลังกา โดยมีพระเจ้าวัฏฏคามณีกัยเป็นผู้อุปถัมภ์

การสังคายนา ครั้งที่ ๖

สาเหตุ

เนื่องจากในประเทศอินเดียมีเพียงพระไตรปิฎก ไม่มีอรรถกถา พระพุทธโฆษาจารย์จึงเดินทางมาแปลอรรถกถาพระไตรปิฎกจากภาษาลังกาเป็นภาษาบาลี

เวลาที่กระทำ

กระทำใน พ.ศ. ๙๕๖ โดยไม่ปรากฏว่าใช้ระยะเวลาเท่าใด

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระพุทธโฆษาจารย์และพระเถระแห่งวัดมหาวิหารจำนวนหนึ่ง

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

วัดมหาวิหาร ประเทศศรีลังกา โดยมีพระเจ้ามahanama เป็นผู้อุปถัมภ์

การสังคายนา ครั้งที่ ๗

สาเหตุ

เนื่องจากที่ลังกา ยังขาดคัมภีร์ฎีกา (คัมภีร์ที่อธิบายอรรถกถา) พระเถระทั้งหลายอันมีพระกัสสปะเป็นประธาน จึงได้ประชุมกันเพื่อรณาคัมภีร์ฎีกาขึ้น เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาพระพุทธศาสนา

เวลาที่กระทำ

กระทำใน พ.ศ. ๑๕๘๗ โดยไม่ปรากฏว่าใช้ระยะเวลาเท่าใด

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระกัสสปะเถระเป็นประธานสงฆ์ร่วมกับพระสงฆ์อีกจำนวน ๑,๐๐๐ รูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

ประเทศศรีลังกา โดยมีพระเจ้าปรากรมพาทุมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์

การสังคายนา ครั้งที่ ๘

สาเหตุ

พระไตรปิฎกยังขาดตกบกพร่อง ผิดเพี้ยนและไม่ครบ พระเถระผู้ทรงพระไตรปิฎกหลายร้อยรูปจึงร่วมกันชำระพระไตรปิฎกให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เวลาที่กระทำ

กระทำใน พ.ศ. ๒๐๒๐ (รัชสมัยพระเจ้าติโลกราช แห่งอาณาจักรล้านนา) ใช้เวลากระทำอยู่ ๑ ปี จึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระธรรมทินนเถระเป็นประธานสงฆ์ ทำร่วมกับพระเถระหลายร้อยรูป

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

วัดโพธาราม จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย (นับเป็นการสังคายนาครั้งแรกในประเทศไทย) โดยมีพระเจ้าติโลกราชเป็นผู้อุปถัมภ์

การสังคายนา ครั้งที่ ๙

สาเหตุ

พระผู้ใหญ่อุดมถนัดและถูกจับสึก เพราะความประพฤติย่อหย่อนในพระธรรมวินัย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงมีพระราชประสงค์ให้ชำระพระไตรปิฎกขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์ศึกษาพระธรรมวินัยที่ถูกต้อง

เวลาที่กระทำ

กระทำใน พ.ศ. ๒๓๓๑ (รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) กระทำอยู่ ๕ เดือน จึงสำเร็จ

พระสงฆ์ผู้กระทำ

พระเถระ ๒๑๘ รูป และราชบัณฑิตยสถานอีก ๓๒ คน ได้ร่วมกันชำระคัดลอกสร้างพระไตรปิฎกฉบับหลวง เรียกว่า “ฉบับทองใหญ่” (ต่อมาสร้างเพิ่มอีก ๒ ฉบับ คือ ฉบับรองทอง และฉบับทองชุบ)

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ โดยมีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์

การสังคายนา ครั้งที่ ๑๐

สาเหตุ

เพื่อชำระพระไตรปิฎกแล้วจัดพิมพ์ในโรงาสที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยเรียกว่า “พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา”

เวลาที่กระทำ

กระทำใน พ.ศ. ๒๕๒๘ ไม่ปรากฏระยะเวลาที่กระทำ

พระสงฆ์ผู้กระทำ

มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ (วาสน์ วาสโน) เป็นองค์ประมุข ร่วมกับพระสงฆ์ทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย

สถานที่และผู้อุปถัมภ์

วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย โดยมีรัฐบาลเป็นผู้อุปถัมภ์

“หอ” หมายถึง เรือนที่ปลูกเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วน “ไตร” เป็นคำย่อมาจากไตรปิฎก (พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอันได้แก่พระวินัย พระสูตรและพระอภิธรรม) ตั้งอยู่ในเขตสังฆาวาสเป็นสถานที่ที่ใช้เก็บพระไตรปิฎกหรือเก็บรักษาคัมภีร์ทางศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “หอพระธรรม” หรือ “หอธรรม” ลักษณะของหอพระไตรปิฎกในประเทศไทยจะมีลักษณะและรูปแบบหลากหลายตามแต่ละยุคแต่ละสมัย หรือแต่ละท้องถิ่น บางที่สร้างอยู่กลางน้ำ เพื่อป้องกันโจรและสัตว์ประเภทหนู มด แมลงต่างๆ

๒. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย

การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยนั้น ชั้นแรกนักเรียนต้องทำความเข้าใจเสียก่อนว่า ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบันนี้รวมไปถึงดินแดนของประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่อยู่รายรอบ เมื่อครั้งอดีตจะเรียกรวม ๆ กันว่า “สุวรรณภูมิ” ซึ่งสมัยนั้นมีชุมชน เมือง แคว้น และอาณาจักรต่าง ๆ หลายแห่ง ซึ่งทั้งนี้เราไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชัดเจนว่าเมืองหรืออาณาจักรเหล่านี้ ได้รับการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่เมื่อใด แต่จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้อนุมานได้ว่าผู้คนในดินแดนสุวรรณภูมินับถือศาสนาและลัทธิความเชื่อแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ผู้คนบางกลุ่มก็นับถือบูชาภูติผีปีศาจและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอันเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่เดิม ในขณะที่ผู้คนอีกส่วนหนึ่งก็นับถือพระพุทธศาสนาหรือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ต่างกันไป

ทั้งนี้ การนับถือพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ แต่ละอาณาจักรจะนับถือนิกายที่ต่างกัน เช่น อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรศรีวิชัย จะนับถือนิกายเถรวาท ส่วนอาณาจักรศรีวิชัย นับถือนิกายมหายาน

สำหรับการนับถือพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ยุค ดังนี้

๒.๑ ยุคเถรวาทสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

ในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของอินเดียนั้น พระพุทธศาสนาได้รับการทำนุบำรุงจนมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก พระราชกรณียกิจที่สำคัญประการหนึ่งของพระองค์คือ ทรงจัดให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยขึ้นเป็นครั้งที่ ๓ ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นการสังคายนาครั้งนี้แล้ว พระองค์ได้ทรงส่งคณะสมณทูตให้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่าง ๆ รวม ๙ สายด้วยกัน ในครั้งนั้นพระโสณเถระและพระอุตตรเถระได้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งรวมถึงดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบันด้วยการเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งนี้สันนิษฐานว่าเกิดก่อน พ.ศ. ๕๐๐ โดยสังเกตจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา อาทิ สรูป เจดีย์ ธรรมจักรศิลาทองมอญ พระพุทธรูปที่ปรากฏในดินแดนแถบนี้ล้วนเป็นศิลปกรรมอินเดียสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชทั้งสิ้น สำหรับอาณาจักรแรกในดินแดนที่เป็นที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบันที่รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนา คือ อาณาจักรทวารวดี (สันนิษฐานว่าศูนย์กลางอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทยในปัจจุบัน) โดยนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท (นิกายที่ถือตามมติพระเถระผู้สังคายนาครั้งที่ ๑) และอาณาจักรทวารวดีนี้เองก็ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทไปยังดินแดนใกล้เคียงอีกด้วย

ธรรมจักรกับกวางมอญ สัญลักษณ์แสดงถึงเหตุการณ์ปฐมเทศนา มีชื่อว่าธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร หลักฐานแสดงการนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน

๒.๒ ยุคมหายาน

ประมาณ พ.ศ. ๑๓๐๐ อาณาจักรศรีวิชัยเรืองอำนาจมาก มีอิทธิพลครอบคลุมพื้นที่ทางคาบสมุทรตอนใต้ ตลอดจนหมู่เกาะชวาและสุมาตรา (ของประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน) ทั้งนี้ กษัตริย์ศรีวิชัยนับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน จึงทำให้บริเวณภาคใต้ของไทยที่เป็นพื้นที่อยู่ในอาณาจักรของพระองค์ต่างนับถือนิกายมหายานตามไปด้วย โดยมีหลักฐานต่าง ๆ อาทิ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรทำด้วยสำริด เจดีย์พระบรมธาตุไชยาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๑๕๕๐ กษัตริย์กัมพูชาราชวงศ์สุริยวรมัน ผู้ทรงนับถือพระพุทธศาสนาิกายมหายาน เรื่องอำนาจ และได้แผ่ขยายอาณาเขตลงมายังอาณาจักรละโว้ (ลพบุรี) ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาิกายเถรวาทและศาสนาพราหมณ์กันมาแต่เดิม จึงทำให้ชุมชนบริเวณนี้นับถือพระพุทธศาสนาทั้ง ๒ นิกาย ตลอดจนศาสนาพราหมณ์ด้วย หลักฐานสำคัญทางโบราณคดีที่แสดงการนับถือพระพุทธศาสนาิกายมหายาน อาทิ พระปรางค์องค์ใหญ่

เจดีย์วัดเจดีย์ยอด จังหวัดเชียงใหม่ หลักฐานแสดงการนับถือพระพุทธศาสนาิกายเถรวาทแบบพุกามในประเทศไทย

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ และพระปรางค์สามยอด ในจังหวัดลพบุรี

๒.๓ ยุคเถรวาทแบบพุกาม

ประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ พระเจ้าอนุรุธมหาราช มหากษัตริย์ผู้ทรงอิทธิพลของอาณาจักรพุกาม ได้แผ่ขยายอำนาจเข้ามาครอบครองอาณาจักรต่าง ๆ ทางตอนเหนือของไทย จึงทำให้พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทเฟื่องฟูขึ้นในดินแดนแถบนี้ โดยเรียกว่าเป็น “นิกายเถรวาทแบบพุกาม” หลักฐานสำคัญทางโบราณคดีที่พบในดินแดนแถบนี้ที่เป็นตัวอย่าง

ได้แก่ เจดีย์วัดเจดีย์ยอด จังหวัดเชียงใหม่ ที่สร้างเลียนแบบเจดีย์พุทธคยาในอินเดีย

๒.๔ ยุคเถรวาทแบบลังกาวงศ์

พ.ศ. ๑๖๙๖ พระเจ้าปราคัมพามหาราช กษัตริย์ลังกา ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยรวมพระสงฆ์เป็นนิกายเดียว และโปรดให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๗ ขึ้น ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ทั้งทางด้านการศึกษาและปฏิบัติ พระสงฆ์จากประเทศต่าง ๆ จึงเข้าไปศึกษาพระธรรมวินัยเพื่อนำกลับไปเผยแผ่ในประเทศของตน

สำหรับประเทศไทย พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์นี้เป็นแบบที่นับถือกันมาเป็นศาสนาประจำชาติจนปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งย่อยเป็นสมัยต่าง ๆ ได้ ดังนี้

๑) สมัยสุโขทัย พระพุทธศาสนาิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์เฟื่องฟูมากในเมืองนครศรีธรรมราช จนเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงทราบว่าพระสงฆ์ในเมืองนครศรีธรรมราชมีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัยน่าเคารพเลื่อมใส จึงโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์สมเด็จพระมหาเถรสังฆราชจากนครศรีธรรมราชขึ้นมาเทศนาสั่งสอนประชาชนที่กรุงสุโขทัย โดยโปรดเกล้าฯ ให้พำนักที่วัดอรัญญิก ปรากฏว่าพระพุทธศาสนาิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์เป็นที่เคารพนับถือของชาวสุโขทัยเป็นอย่างยิ่ง และลัทธิมหายานก็ได้เสื่อมสูญไป

วัดมหาธาตุ วัดเก่าแก่ที่พระยาเลอไทย กษัตริย์สุโขทัยทรงบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้น มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัยอย่างชัดเจน แสดงถึงการนับถือพระพุทธศาสนาแบบลังกาของอาณาจักรสุโขทัย

สมัยสุโขทัยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมากมาย อาทิ วัดมหาธาตุ วัดศรีชุม ตลอดจนวรรณคดีพระพุทธศาสนาที่สำคัญของไทยเรื่องเตภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วงก็กำเนิดขึ้นในสมัยนี้ โดยเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระยาเลอไทย กษัตริย์ของสุโขทัย พระองค์ที่ ๖

๒) สมัยล้านนา เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๓ พระเจ้ากือนา กษัตริย์ล้านนาได้ส่งราชทูตมาอาราธนาพระสังฆราชสุมนเถระจากพระยาเลอไทยขึ้นไปล้านนา อันเป็นการเริ่มต้นพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ในดินแดนภาคเหนือของไทยตั้งแต่นั้น

สมัยอาณาจักรล้านนาได้มีการสังคายนาครั้งที่ ๘ ขึ้นในสมัยพระเจ้าติโลกราช นอกจากนี้ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ อีกมากมาย อาทิ วัดเชียงมั่น พระธาตุดอยสุเทพ และเกิดวรรณคดีทางพระพุทธศาสนา อาทิ มังคลลตถปิณี จักกวาฬปิณี

๓) สมัยอยุธยา อาณาจักรอยุธยาเมื่ออาณาจักรสุโขทัยกลายเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ทำให้อาณาจักรอยุธยาได้มีการรับอิทธิพลการนับถือพระพุทธศาสนาตามอย่างอาณาจักรสุโขทัย กล่าวคือ นับถือพระพุทธศาสนาิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์เป็นศาสนาประจำอาณาจักร ในยุคนี้พระสงฆ์ไทยได้เดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่ลังกาหลายครั้ง จนประมาณ พ.ศ. ๒๒๙๖ พระพุทธศาสนาในลังกาเสื่อมลงมาก

แทบสิ้นสมณวงศ์ กษัตริย์ลังกาจึงส่งคณะทูตมายังกรุงศรีอยุธยา ขอให้พระสงฆ์ไทยไปอุปสมบทให้แก่กุลบุตรชาวสิงหล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศได้ตอบรับพระราชไมตรี

โดยส่งพระอุบาลีกับพระอริยมุนี พร้อมด้วยคณะสงฆ์อีก ๑๕ รูป เดินทางไปลังกา ครั้งนั้นพระสงฆ์ไทยได้ช่วยกันวางรากฐานและประดิษฐานพระพุทธรูปในลังกานั้นคงทำให้เกิดเป็นนิยายเรียกว่า “อุบาลีวงศ์หรือสยามวงศ์” อันเป็นคณะสงฆ์ใหญ่ที่สุดในลังกามาจนตราប់ทุกวันนี้

ในสมัยอยุธยาได้มีการสร้างวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนาหลายวัด เช่น วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดหน้าพระเมรุ วัดราชบูรณะ รวมทั้งเกิดวรรณคดีพระพุทธศาสนาที่สำคัญหลายเรื่อง อาทิ มหาชาติคำหลวง พระมาลัยคำหลวง กาพย์มหาชาติ นันทโศภนันทสูตรคำหลวง

รุ่งเรืองทางด้านพระพุทธศาสนาในสมัยอยุธยาได้เป็นอย่างดี

วัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นวัดในวังหลวงที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา สร้างในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ราชวงศ์สุพรรณภูมิ แห่งอาณาจักรอยุธยา

๔) สมัยธนบุรี เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชสถาปนากรุงธนบุรีขึ้น ได้ทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่เสื่อมโทรมไปเพราะสงครามคราวเสียกรุงครั้งที่ ๒ เป็นการใหญ่ พระสงฆ์ที่กระจัดกระจายไปเพราะภัยสงคราม ก็ได้รับอาราธนามาอยู่ในพระอารามต่าง ๆ นอกจากนี้พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมพระสงฆ์ที่ทรงคุณธรรมจากทั่วประเทศให้มาประชุมกันที่วัดบางว่าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตารามในปัจจุบัน) เพื่อคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีคุณสมบัติขึ้นเป็นพระสังฆราช ซึ่งครั้งนั้นมีมติให้พระอาจารย์ศรี วัดประดู่แห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นสมเด็จพระสังฆราชพระองค์แรกของกรุงธนบุรี เพื่อรับผิดชอบการปกครองดูแลคณะสงฆ์และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับคืนสู่ความรุ่งเรืองดังเดิม

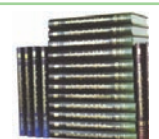
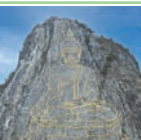
นอกจากนี้ ยังโปรดเกล้าฯ ให้ขอเฝ้าพระไตรปิฎกสยามวงศ์ฉบับสมบูรณจากหัวเมืองทางเหนือและเมืองนครศรีธรรมราชมาคัดลอกให้เป็นต้นฉบับหลวง เพื่อรักษาหลักธรรมไว้ให้มั่นคง

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยังทรงปฏิสังขรณ์พระอารามสำคัญและโปรดเกล้าฯ ให้สมโภชวัดพระมหาธาตุเมืองนครศรีธรรมราชให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ตลอดจนทรงสร้างวัดบางยี่เรือเหนือ (วัดราชคฤห์) ส่วนวัดที่ทรงปฏิสังขรณ์ คือ วัดบางว่าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) วัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) วัดบางยี่เรือใต้ (วัดอินทาราม) และวัดหงส์รัตนาราม

วัดอรุณราชวราราม หรือเดิมชื่อวัดแจ้ง ได้รับการปฏิสังขรณ์มาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

๕) สมัยรัตนโกสินทร์

รัชสมัย	เหตุการณ์ทางด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญ	ตัวอย่างผลงานสำคัญในรัชสมัย	
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และทรงปฏิสังขรณ์วัดสุทัศน์เทพวราราม โปรดเกล้าฯ ให้สังคายนาครั้งที่ ๔ มีการแต่งและแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิโลกวิณีจลยภกธา รัตนพิมพวงศ์		วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	โปรดเกล้าฯ พื้นฟูประเพณีวิสาขบูชา ทรงส่งพระสงฆ์ไปสืบพระพุทธศาสนายังลังกา ทรงสร้างพระวิหารหลวงวัดสุทัศน์ฯ ทรงให้หล่อพอกพระเศียรและต่อนิ้วพระหัตถ์พระศรีศากยมุนีซึ่งเดิมสั้นยาวไม่เท่ากันให้ยาวเสมอกัน	วัดอรุณราชวราราม	
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระนอน ยาว ๔๔ เมตร ไว้ที่วัดพระเชตุพนฯ มีการแต่งวรรณคดีพระพุทธศาสนา เช่น ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกปฐมสมโพธิกถา โปรดเกล้าฯ ให้ชะลอพระพุทธรูปขึ้นสีที่จากพิษณุโลกมาประดิษฐานที่วัดบวรนิเวศวิหาร		วัดราชโอรสาราม
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	เมื่อยังทรงเป็นเจ้าฟ้ามงกุฎ ทรงผนวชเป็นภิกษุ มีพระนามฉายาว่า "วชิรญาณโณ" ทรงคิดสร้างพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะใกล้เคียงกับมนุษย์มากขึ้น เช่น พระนิรันตราย โปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีมาชมบูชาขึ้นเป็นครั้งแรก	วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม	
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	ทรงวางรูปแบบการศึกษาคณะสงฆ์ใหม่เป็นแผนกมัธยมและแผนกบาลี ทรงสถาปนาสถาบันการศึกษาสงฆ์ขั้นสูง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย แทนการจารลงในใบลานเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑		วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไรมงคลสูตรคำฉันท์ โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยน ร.ศ. (รัตนโกสินทรศก) เป็น พ.ศ. ทรงปฏิสังขรณ์และพระราชทานนามพระพุทธรูปยืนที่พบที่เมืองศรีสัชนาลัยว่า พระร่วงโรจนฤทธิ์	พระร่วงโรจนฤทธิ์	
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	ทรงผนวชและทรงจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหาร โดยมีพระนามฉายาว่า "ปชาธิโป" โปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ และทรงให้มีการจัดประกวดหนังสือสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชน		พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร	มีการแปลพระไตรปิฎกเป็นสำนวนธรรมดาและสำนวนเทศนา เรียกว่า พระไตรปิฎกเทศนาฉบับหลวง มีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งแบ่งการปกครองคณะสงฆ์เป็นแบบประชาธิปไตย	พระไตรปิฎกเทศนาฉบับหลวง	
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร	มีการบัญญัติกฎหมายคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ กำหนดให้สมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขฝ่ายพุทธจักร มีการสร้างวัดไทยขึ้นในต่างประเทศ และประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของโลก		วัดพระรามเก้า วัดที่สร้างขึ้นตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว	โปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดโครงการสร้างพระพุทธรูปแกะสลักเขาชีจรรย์ถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในโอกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นพระพุทธรูปปูนดำชื่อว่า "พระพุทธรูปมหาวิชรอุตตโมภาสศาสดา"	เขาชีจรรย์ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี	

เสริมสาระ

การเฉลิมฉลองเหตุการณ์สำคัญในพระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๕๐๐

งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ

เป็นเหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสครบรอบ ๒,๕๐๐ ปี หรือ ๒๕ พุทธศตวรรษ แห่งการดับขันธปรินิพพานของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า งานฉลองในประเทศไทยได้มีการเตรียมการล่วงหน้ากว่า ๕ ปี นับแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ มีการสร้างอนุสรณ์สถานพุทธมณฑลเพื่อเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา และการจัดกิจกรรมมากมายเพื่อเฉลิมฉลองพร้อมกันกับประเทศศรีลังกา อินเดีย เมียนมา เนปาล และประเทศที่มีประชากรนับถือพระพุทธศาสนาทั่วโลก

พระศรีศากยเทวพลญาณ ประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์ ประดิษฐานอยู่ใจกลางพุทธมณฑล เป็นอนุสรณ์สถานเนื่องในโอกาสครบรอบพระพุทธศาสนา ๒,๕๐๐ ปี

พ.ศ. ๒๕๕๕

งานฉลองพุทธชยันตี ๒,๖๐๐ ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

เป็นเหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท เพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสครบรอบ ๒,๖๐๐ ปี แห่งการตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในวันวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๕๕ พุทธศาสนิกชนทั่วโลกมุ่งจัด

กิจกรรมเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาเป็นวาระพิเศษตลอดทั้งปี เช่น การจัดกิจกรรมพุทธบูชา การปฏิบัติธรรม และการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม เพื่อให้ชาวพุทธเข้าใจถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

กิจกรรมฉลองพุทธชยันตี ๒,๖๐๐ ปี ที่วัดพระธาตุนพรมวรวิหาร จังหวัดนครพนม

๓. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลัก เป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย อยู่เคียงคู่กับสังคมไทย มาโดยตลอด โดยหลักธรรมของพระพุทธศาสนาล้วนมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน เป็นส่วนใหญ่ในสังคม จนมีคำกล่าวว่า “สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ” เพราะเมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ตลอดจนแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวัน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า สิ่งที่เกิดขึ้นหลายอย่างล้วนเกี่ยวเนื่องหรือได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เช่น วัดที่อยู่ในชุมชน การแสดงความเคารพกันด้วยการไหว้ การสวดมนต์ไหว้พระ

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ด้าน โดยภาพรวม คือ ในฐานะที่เป็นศาสนาประจำชาติ เป็นสถาบันหลักของสังคมไทย และเป็นสภาพแวดล้อมที่กว้างขวางครอบคลุมสังคมไทย

๓.๑ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

พระพุทธศาสนาอยู่เคียงคู่กับสังคมไทยมาหลายศตวรรษ ประวัติศาสตร์ไทยจึงมีเรื่องราวเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ นับตั้งแต่คนไทยสามารถรวมตัวกันก่อตั้งเป็นอาณาจักรของตนเองขึ้นมา พระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในหลากหลายด้าน ทั้งนี้ เหตุผลของการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีดังนี้

๑) คนไทยส่วนใหญ่นับถือนับถือ การยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาของคนไทยมีมาแต่อดีต สืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ พระพุทธศาสนานับเป็นศาสนาอันดับแรก ๆ ที่สังคมรู้จักและคุ้นเคย แม้ภายหลังจะมีศาสนาอื่นเผยแผ่เข้ามาบ้าง หรือแม้สังคมไทยจะเปิดกว้างให้มีการเผยแผ่ศาสนาต่าง ๆ ได้อย่างเสรี ให้ผู้คนสามารถที่จะเลือกนับถือศาสนาใด ๆ ได้ตามใจชอบ แต่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยก็เลือกนับถือนับถือพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งยามทุกข์และยามสุข รวมถึงช่วยพัฒนาจิตใจให้สงบจนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างราบรื่น

เยาวชนไทยจะได้รับการส่งเสริมให้เข้ามาบวชเรียนและศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๒) มีสัญลักษณ์แทนพระพุทธศาสนาในสถานที่ราชการ นอกเหนือจากพระบรมฉายาลักษณ์และธงชาติไทยแล้ว ตามสถานที่ราชการต่าง ๆ มักจะมีพระพุทธรูปอันเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาประดิษฐานไว้

๓) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและอัครศาสนูปถัมภก

พระมหากษัตริย์ไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะตามขัตติยราชประเพณีทุกพระองค์ แม้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่พระมหากษัตริย์ยังทรงให้การสนับสนุนพระพุทธศาสนาอยู่เสมอมา ในฐานะที่ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก เท่ากับเป็นการกำหนดให้สถาบันพระมหากษัตริย์มีพระพุทธศาสนาอยู่เคียงคู่ รวมทั้งเป็นหลักประกันว่าพระประมุขของชาติเป็นชาวพุทธนับถือศาสนาพร้อมกับประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ และพร้อมที่จะธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทยสืบไป

๔) กำหนดให้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นวันหยุดราชการ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ นั้น ทางราชการได้กำหนดให้เป็นวันหยุดทั่วประเทศ เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนได้มีเวลาไปปฏิบัติศาสนกิจ อันยังให้เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย แม้นานาชาติทั่วโลกก็รับทราบ โดยทางราชการและรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนบริษัทเอกชนส่วนใหญ่จะหยุดทำการ ทั้งนี้ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ราชการกำหนดให้เป็นวันหยุด ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา โดยในวันดังกล่าว นอกจากทางราชการจะเป็นแกนนำในการจัดศาสนพิธีในสถานที่บางแห่งแล้ว ยังได้มีการรณรงค์ให้พุทธศาสนิกชนไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัด และลด ละ เลิก ความประพฤติดีเสียหยาทั้งหลายทั้งปวงอีกด้วย

๓.๒ พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย

สถาบันหลักของไทยมี ๓ สถาบัน ได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยทั้งสามสถาบันนี้ต่างเกื้อหนุนค้ำจุนเสมือนหนึ่งเป็นโครงสร้างอันแข็งแกร่งให้สังคมไทยและชาติไทยดำรงอยู่ได้

ประชาชนจะน้อมทำบุญตักบาตรร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีบทบาทที่ช่วยให้ผู้คนในสังคมไทยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ทั้งนี้ เหตุผลที่ทำให้สถาบันพระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของสังคมไทย เนื่องมาจาก

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จออกทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ ทรงได้รับพระนามฉายาว่า “ภูมิพล”

ก่อนที่พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์จะขึ้นครองราชย์ จะมีพระราชประเพณีให้ทรงผนวชชั่วคราวเพื่อศึกษาหลักธรรมและนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปกครองประเทศ แม้ในกรณีที่ไม่สามารถทรงผนวชก่อนขึ้นเสวยราชสมบัติก็ต้องทรงผนวชหลังจากขึ้นครองราชย์แล้ว

๓) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงให้ความสำคัญในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาโดยทรงถือเป็นพระราชภารกิจสำคัญ พระราชภารกิจที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา อาทิ ทรงสร้างวัด ปฏิสังขรณ์วัดและปูชนียสถานต่าง ๆ ทรงอุปถัมภ์การศึกษาพระพุทธศาสนา ทรงส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ทรงยกย่องพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญในพระปริยัติและเชี่ยวชาญในการปฏิบัติให้ดำรงสมณศักดิ์ตามความสามารถและความเหมาะสม ทรงสนับสนุนการสังคายนา ดังที่พระมหากษัตริย์บางพระองค์ได้ทรงสนับสนุนอุปถัมภ์การสังคายนา และทรงวางพระองค์เป็นแบบอย่างของชาวพุทธที่ดี

๑) พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่ชาติไทย พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓ อาณาจักรต่าง ๆ ของคนไทย ล้วนสืบทอดพระพุทธศาสนาไว้ตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี จนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ไว้อย่างมั่นคง จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่ชาติไทยมาโดยตลอด

๒) พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นพุทธมามกะ ในประวัติศาสตร์ของชาติอื่น กษัตริย์ที่ปกครองประเทศในแต่ละสมัยมักจะนับถือศาสนาต่างกัน แต่พระมหากษัตริย์ไทยทุกสมัยล้วนเป็นพุทธมามกะ โดยราชประเพณี

๔) รัฐบาลไทยส่งเสริมสนับสนุนพระพุทธศาสนา เมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย พระราชอำนาจและพระราชภารกิจในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาของพระมหากษัตริย์แต่เดิมาก็ถูกมอบหมายให้รัฐบาลทำหน้าที่สืบแทนต่อไป เพราะฉะนั้น รัฐบาลจึงมีหน้าที่โดยตรงที่จะอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาทั้งด้านการศึกษา และด้านการปฏิบัติพระศาสนา โดยกำหนดเป็นนโยบายที่แน่นอนและปฏิบัติให้บรรลุผลตามนโยบายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ โดยการดำเนินงานผ่านทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๓.๓ พระพุทธศาสนาเป็นสภาพแวดล้อมที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทย

คนไทยส่วนใหญ่ภายในสังคมไทยเป็นชาวพุทธโดยกำเนิด ไม่ต้องมีการประกาศ เนื่องจากวิถีชีวิตของคนไทยได้รับการผสมผสานกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระพุทธศาสนา มาทุกยุคทุกสมัย สภาพแวดล้อมรอบตัวทั้งทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคม ส่วนใหญ่มักได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ตั้งแต่เกิดจนตายคนไทยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนามากหรือน้อยบ้างตามโอกาส ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงถือได้ว่าเป็นสภาพแวดล้อมที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทยอย่างแท้จริง ด้วยเหตุผลดังนี้

๑) มีวัดและสำนักสงฆ์มากมายทั่วประเทศ ประเทศไทยมีวัดและสำนักสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาจำนวนมาก ทั้งนี้ หลายหมู่บ้านมีวัดประจำหมู่บ้านเพราะเมื่อมีการก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ก็จะนิยมสร้างวัดไว้เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญทางพระศาสนาด้วย วัดจึงนับเป็น “ศูนย์กลาง” ของสังคมไทยมาแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๒) มีปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุมากมาย ด้วยเหตุที่วัดเป็นสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุมสังคมไทยทั่วไป จึงมีปูชนียสถานและปูชนียวัตถุสำคัญ ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ประดิษฐานเก็บรักษาไว้เป็นจำนวนมาก เช่น พระธาตุพนม พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช พระธาตุอภัยภูเบศร พระพุทธรูป วิหาร

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก สร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

โลหะปราสาท ที่วัดราชนัฏดารามวรวิหาร

ตั้งอยู่ที่ถนนมหาไชย เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นโลหะปราสาทแห่งเดียวของไทย และปัจจุบันเป็นโลหะปราสาทแห่งเดียวที่ยังเหลืออยู่ในโลก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๙ โดยให้ช่างออกแบบและสร้างตามลักษณะโลหะปราสาทหลังที่สอง พระองค์ทรงมอบหมายให้สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) ดำรงตำแหน่งอธิบดีก่อสร้าง ดำเนินการก่อสร้าง โดยก่อนที่จะเริ่มก่อสร้างนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ช่างเดินทางไปดูแบบที่ลังกาด้วยว่ากันว่ามูลเหตุที่บันดาลพระราชหฤทัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ดำเนินการสร้างโลหะปราสาทในวัดราชนัฏดารามวรวิหารนั้น น่าจะสืบเนื่องมาจากความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาในรัชสมัยของพระองค์เป็นสำคัญ อีกทั้งทรงสร้างเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และเป็นอนุสรณ์ในบรรพพระพุทธศาสนาตามอย่างลังกา

โลหะปราสาทของไทยหลังนี้ มีความงดงามตามแบบศิลปะสถาปัตยกรรมไทย แผนผังของปราสาทเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ฐานกว้างด้านละ ๒๓ วา เป็นปราสาท ๗ ชั้น อาคารชั้นล่าง ชั้นที่ ๓ และชั้นที่ ๕ เป็นคูหาและระเบียงรอบ ส่วนชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๔ และชั้นที่ ๖ ทำเป็นคูหาจตุรมุข มียอดเป็นบุษบก ชั้นละ

๑๒ ยอด และชั้นที่ ๗ เป็นยอดปราสาทจตุรมุขสำหรับประดิษฐานพระบรมธาตุ รวมทั้งสิ้นเป็น ๓๗ ยอด ซึ่งหมายถึงหลักธรรมในพุทธศาสนา ๓๗ ประการ ที่เรียกว่า “โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ” อันเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความหลุดพ้นและเข้าสู่นิพพาน ใจกลางของตัวปราสาทจะมีบันไดวนที่ใช้ชุนขนาดใหญ่ยึดเป็นแม่บันได และมีหลักฐานการก่อสร้างครั้งแรกว่า ใช้ศิลาแลงจากเมืองสวรรคโลกมาเป็นวัสดุในการก่อสร้างฐานด้วย

โลหะปราสาทหลังนี้เริ่มสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ แต่มาแล้วเสร็จในสมัยรัชกาลที่ ๕ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตขณะกำลังก่อสร้าง และภายหลังได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์เรื่อยมา

โลหะปราสาท

วัดราชนัฏดารามวรวิหารแห่งนี้ นับว่าเป็นพุทธศิลป์ในสถาปัตยกรรมที่งดงามแห่งหนึ่งของไทย และเป็นโลหะปราสาทที่เหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในโลก

๓) ประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ของคนไทย

มาจากพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประเพณีทอดผ้าป่า ประเพณีทอดกฐิน และคติบางอย่างก็นำเอาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ให้ผสมกลมกลืน เช่น การตั้งชื่อโกนผมไฟ ขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญอายุ งานศพ ถ้าไม่มีพระพุทธศาสนา ประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้ อาจเป็นไปในรูปแบบอื่น หรือประเพณีบางอย่างก็อาจไม่เกิดขึ้นมาในสังคมไทย ซึ่งย่อมทำให้สังคมไทยขาดเอกลักษณ์บางอย่างไป นอกจากนี้ จิตใจของคนไทยส่วนใหญ่ก็อาจขาดการขัดเกลาหรือมิได้ถูกหล่อหลอมให้มีลักษณะเป็นคนไทยอย่างที่เห็นและเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ได้

๔) ลักษณะนิสัยและมารยาทของคนไทยโดยส่วนใหญ่มีรากฐานมาจาก

พระพุทธศาสนา คนไทยได้รับการยกย่องจากชาวต่างชาติว่าเป็นคนที่มีลักษณะนิสัยดีงาม เช่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ เมตตากรุณา เกรงใจ พร้อมให้อภัยคนอื่น ยิ้มแย้มแจ่มใส คนไทยมีคำพูดติดปาก คือ “ไม่เป็นไร” อันหมายถึง ไม่ถือโทษ ไม่อาฆาตมาดร้าย ให้อภัย อยู่เสมอ ลักษณะนิสัยเหล่านี้และอื่น ๆ ล้วนหล่อหลอมมาจากพระพุทธศาสนา อันเป็นสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุมสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

ด้านกิริยามารยาทนั้น คนไทยมีกิริยามารยาทเรียบร้อย นุ่มนวล การไหว้ การกราบ มารยาทในการต้อนรับ การแต่งกาย ตลอดจนอิริยาบถของคนไทย ล้วนได้รับการชื่นชมจากทั่วโลก ทั้งนี้ มารยาทเหล่านี้ล้วนมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักการวรรณะ หลักการปฏิสันถาร

๕) ภาษาและวรรณคดีไทยมีอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา

ภาษาไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันส่วนมากมีพื้นฐานมาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาทางพระพุทธศาสนา สังเกตได้จากชื่อ นามสกุล ชื่อบริษัท ห้างร้าน สถานที่ แม้กระทั่งชื่อหน่วยงานราชการต่าง ๆ ตลอดจนวรรณคดีไทยต่าง ๆ มักมีแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดหลัก โดยสะท้อนความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ บุญ บาป กรรม สังสารวัฏ

๖) การนับศักราช

การนับศักราชอย่างเป็นทางการของประเทศไทยจะนับเป็น “พุทธศักราช” โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้เปลี่ยนแปลงจากการนับศักราชแบบรัตนโกสินทรศกมาเป็นพุทธศักราช อันแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดแก่พระพุทธศาสนา และประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในโลกที่ใช้วิธีการนับศักราชเช่นนี้

๔. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนและครอบครัว

๔.๑ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตน

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงอะไรบางอย่างให้ดีขึ้น โดยอาจเป็นสิ่งที่ยังไม่ดีให้กลายเป็นดี หรือสิ่งที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การรู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดีเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าไม่รู้การพัฒนาก็เกิดไม่ได้ เพราะการพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งนั้น

การพัฒนาตนนั้นมองได้ ๒ ทาง คือ พัฒนาดตนให้เป็นคนดี กับการพัฒนาตนให้เป็นคนเก่งมีความสามารถ คนดีที่ไม่เก่งแม้จะไม่ทำความชั่วก็ไม่สามารถสร้างความเจริญให้แก่ตนและสังคมได้มากนัก แต่ก็ไม่ได้สร้างความเสียหายแก่สังคม ส่วนคนเก่งที่ไม่ดีเป็นคนน่ากลัว เพราะอาจทำความชั่วได้มาก ทั้งนี้ ตามคติของพระพุทธศาสนา คนดี คือ คนที่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีเมตตากรุณา อยู่ในเบญจศีล เบญจธรรม ส่วนคนเก่ง คือ คนที่สามารถทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งพระพุทธศาสนามีบทบาทช่วยพัฒนาชาวพุทธและครอบครัว ดังนี้

๑) การพัฒนาตนให้เป็นคนดี พระพุทธศาสนามีหลักธรรมมากมายที่สั่งสอนส่งเสริมให้คนเป็นคนดี เช่น ไตรสิกขา ปธาน ๔ มิตรแท้ มิตรเทียม มงคล (ไม่คบคนพาล คบบัณฑิต) แต่หลักธรรมสำคัญที่ควรศึกษาไว้เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตน ได้แก่ เบญจศีล และเบญจธรรม

เบญจศีล

เบญจศีล คือ หลักธรรมที่ว่าด้วยการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย เว้นจากความชั่ว ๕ ประการ ดังนี้

- (๑) เว้นจากการฆ่า การเบียดเบียนสัตว์โลกทั้งปวง
- (๒) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามิได้ให้ การฉ้อโกง การทำลายของผู้อื่น
- (๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ไม่ละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นหวงแหน
- (๔) เว้นจากการพูดเท็จ
- (๕) เว้นจากการดื่มน้ำเมา และสิ่งเสพติดทั้งปวง

เบญจธรรม

เบญจธรรม คือ หลักธรรมที่คู่กับเบญจศีล โดยมุ่งเน้นการกระทำเพิ่ม มิใช่การละเว้นอย่างเดียว มีอยู่ ๕ ประการ ดังนี้

- (๑) มีเมตตา กรุณา
- (๒) หาเลี้ยงชีพในทางสุจริต
- (๓) สัจจะในกาม ควบคุมตนในกามารมณ์
- (๔) มีความสัตย์
- (๕) ไม่ประมาท ระลึกรู้เสมอว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร

๒) การพัฒนาตนให้เป็นคนเก่งมีความสามารถ

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมอีกมากมายที่ส่งเสริมให้มนุษย์เป็นคนเก่ง มีความสามารถในการประกอบกิจการงาน เช่น โกศล ๓ หลักกรรม ไตรสิกขา นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมอื่นๆ ที่ควรศึกษาไว้เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนเก่งมีความสามารถในการทำงานให้เป็นผลสำเร็จได้อีก ได้แก่ อิทธิบาท ๔ และพละ ๕

อิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มี ๔ ประการ ดังนี้

- (๑) ฉันทะ คือ ความมีใจรักที่จะทำในสิ่งที่กำลังตั้งใจทำ
- (๒) วิริยะ คือ ความพยายามเข้มแข็ง และอดทนที่จะทำ
- (๓) จิตตะ คือ ความตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำ ไม่ลังเล ไม่ฟุ้งซ่าน
- (๔) วิมังสา คือ ความคิดไตร่ตรอง

วางแผน ตามเหตุผล มีการปรับปรุง

พละ ๕ คือ หลักธรรมที่เป็นกำลังให้ทำงานลุล่วงสำเร็จได้ มี ๕ ประการ ดังนี้

- (๑) สัทธา คือ มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนกำลังทำ
- (๒) วิริยะ คือ มีความเพียร
- (๓) สติ คือ มีความระลึกได้ ไม่ประมาท
- (๔) สมาธิ คือ มีจิตตั้งมั่น
- (๕) ปัญญา คือ มีความรู้ชัดแจ้งเกี่ยวกับเรื่องที่กระทำ

การทำงานโดยยึดหลักสัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา สามารถช่วยพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีคนเก่งได้

เรื่องน่ารู้

พุทธลักษณะกับการพัฒนาตน

พุทธลักษณะบางประการ สามารถพิจารณาเชิงสัญลักษณ์ได้ว่ามีนัยในการสั่งสอนให้บุคคลรู้จักการพัฒนาตนเองเช่นพระเนตรที่หลุบต่ำคือนิमितเตือนใจว่าให้หลุบตาลงมามองตนเองเสียบ้าง อย่ามัวแต่เพ่งโทษจับผิดผู้อื่น หรือพระกรรณยาวคือนิमितเตือนให้เป็นคนหูหนวก ไม่หูเบาเชื่ออะไรง่ายๆ

๔.๒ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาครอบครัว

การพัฒนาครอบครัว คือ การปรับปรุงให้ครอบครัวดีขึ้น ครอบครัวที่ดี คือ ครอบครัวที่มีความสงบสุข สมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่กัน สามัคคีปรองดองกัน ให้อภัยกันและกัน ไม่แก่งแย่งชิงดีกัน ผู้ปกครองหรือหัวหน้าครอบครัวมีความยุติธรรม

การพัฒนาครอบครัวนั้นจึงเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของสมาชิกแต่ละคน ถ้าสมาชิกในครอบครัวเป็นคนดีคนเก่ง ครอบครัวนั้นย่อมเจริญรุ่งเรือง มีความสงบสุข ในขณะเดียวกัน ถ้าครอบครัวไม่สงบสุข การพัฒนาตนเองของสมาชิกก็เป็นไปได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาตนเองและครอบครัวจึงต้องดำเนินไปด้วยกัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาครอบครัวมีอยู่มากมาย แต่ที่ควรศึกษาไว้ในระดับนี้ เช่น กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ และทศ ๖

กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔

กุลจิรัฏฐิติธรรม ๔ คือ หลักธรรมเพื่อพัฒนาให้สกุลยั่งยืน มี ๔ ประการ ดังนี้

- (๑) ของหมดรู้จักจักหาเอาไว้
- (๒) ของเก่ารู้จักบูรณะซ่อมแซม
- (๓) รู้จักประมาณการกินการใช้
- (๔) ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน

ทศ ๖

ทศ ๖ คือ หลักธรรมที่บอกหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกัน โดยหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครอบครัว คือ ทศเบื้องต้น หรือบิดามารดา ซึ่งหลักเกณฑ์ที่บุตรธิดาพึงบำรุงบิดามารดามีดังนี้

- (๑) ทำนุเลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
- (๒) ช่วยทำงานของท่าน
- (๓) ดำรงวงศ์ตระกูล
- (๔) ประพฤติตัวให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
- (๕) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ส่วนบิดามารดาเองก็มีหลักการอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้

- (๑) ห้ามปรามจากความชั่ว
- (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- (๓) ให้ศึกษาศิลปวิทยา
- (๔) หาคู่ครองที่สมควรให้
- (๕) มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันควร

เรื่องน่ารู้ บทบาทของวัด

วัดเป็นสถานที่สำคัญมากต่อสังคมไทย บทบาทสำคัญต่างๆ ของวัดที่มีต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน มีดังนี้

๑. เป็นสถานศึกษาของชาวบ้าน ในอดีตชาวบ้านนิยมส่งบุตรหลานให้มาอยู่กับพระเพื่อศึกษาทั้งวิชาการและศีลธรรม แม้ปัจจุบันบทบาทด้านนี้อาจไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากมีสถานศึกษามารับบทบาทนี้แทน แต่ในโรงเรียนบางแห่งก็ยังมิวัดอยู่ในบริเวณหรือมีวัดอุปถัมภ์อยู่

๒. เป็นสถานที่สำรองเพื่ออำนวยความสะดวกให้หน่วยงานด้านสาธารณสุขสามารถจัดตั้งโรงพยาบาลสนามได้

๓. เป็นสถานที่ประกอบศาสนพิธีสำคัญต่างๆ เช่น การอุปสมบท การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

๔. เป็นที่พึ่งบะสังสรรค์ของชาวบ้าน วัดมักเป็นศูนย์กลางที่ชาวบ้านจะมาพบปะสังสรรค์ ปกปักรักษาหรือเรื่องราวต่างๆ ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

๕. เป็นสถานที่ในการจัดงานเทศกาลต่างๆ วัดมักมีการจัดงานประจำปีต่างๆ สำหรับชาวบ้าน

๖. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติไว้

๗. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ที่ชาวบ้านได้ใช้ร่วมกัน หรือยืมไปใช้เมื่อมีงาน

๘. เป็นศูนย์ประสานงานของหน่วยราชการ เช่น เป็นสถานที่ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมเพื่อแจ้งกิจกรรมต่างๆ เป็นหน่วยเลือกตั้ง

๙. เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเนื่องจากวัดส่วนใหญ่จะมีสถานที่กว้างขวางและมีสิ่งของเครื่องใช้ครบถ้วน ดังนั้น จึงเป็นสถานที่ที่ชาวพุทธมักเลือกใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานศพ งานบุญต่างๆ

นับตั้งแต่พระเจ้าอโศกมหาราช มีพระราชดำริให้ทำการสังคายนาพระธรรมวินัย และส่งพระธรรมทูตเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนมาประดิษฐานและเฟื่องฟูในดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของสยามประเทศในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้รับการทำนุบำรุงให้บริบูรณ์ อยู่เสมอมา นับแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ สถาบันพระพุทธศาสนา จึงกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมไทยอย่างยิ่งยวด วิถีการดำเนินชีวิตของไทย ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนา มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย เป็นสภาพแวดล้อม ที่กว้างขวางครอบคลุมสังคมไทย รวมทั้งการมีหลักธรรมที่จะนำไปช่วยในการพัฒนาตนและครอบครัวของพุทธศาสนิกชนผู้นับถือ

❓คำถาม ประจำหน่วยการเรียนรู้

๑. การสังคายนามีความสำคัญอย่างไร และนักเรียนคิดว่าการสังคายนาของพระพุทธศาสนามีครั้งใดบ้างที่มีความสำคัญต่อประเทศไทย เพราะเหตุใด
๒. พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อใด และแต่ละยุคสมัยมีพัฒนาการความเป็นมาอย่างไร
๓. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือมาตั้งแต่สมัยใด และมีอะไรบ้างที่ปรากฏเป็นหลักฐานยืนยัน
๔. จงวิเคราะห์ถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยมาพอสังเขป
๕. หลักธรรมข้อใดของพระพุทธศาสนาที่นักเรียนคิดว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปใช้พัฒนาตนเองและครอบครัว ให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ ความสามารถด้าน	✓ การสื่อสาร
✓ การคิด	○ การแก้ปัญหา
✓ การใช้ทักษะชีวิต	○ การใช้เทคโนโลยี

๑. ยกตัวอย่างเหตุการณ์/ร่องรอยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประเทศไทย เช่น การสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พุทธศาสนสถานในสมัยอาณาจักรต่างๆ แล้วร่วมกันอภิปรายในประเด็น ดังนี้
 - ลักษณะที่สะท้อนถึงการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา
 - ความสำคัญของเหตุการณ์/ร่องรอยที่มีต่อสังคมไทย
๒. แบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้าความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทยในหัวข้อ ดังนี้
 - การพัฒนาตนและครอบครัว
 - การรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
 - วัฒนธรรมประเพณี
 - การศึกษาเล่าเรียน
 - การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
 - การใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
๓. นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบที่สนใจ แล้วร่วมกันวิเคราะห์ความสัมพันธ์และยกตัวอย่างการปฏิบัติตนที่สะท้อนถึงบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยในหัวข้อที่กำหนดให้ข้างต้น
๔. นำแนวทางการปฏิบัติข้างต้นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยบันทึกหลักฐานการปฏิบัติตนในรูปแบบที่สนใจ แล้วนำมาอภิปรายร่วมกันถึงผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ